

Багдоддан 90 км. узокликда кўхна Вавилоннинг колдиклари мангу кўним топган. Шахар деган мақомни аллақачон йўқотган бўлса-да, мазкур ёдгорлик хали ҳам унинг шонли тарихидан мужда бериб турибди. Унинг асосчиси - мозий маликаларидан бири Семирамида ҳисобланади. Семирамида - тарихий шахс, аммо унинг ҳаёти афсоналар билан уйғунлашиб кетган. Бу ҳақда юнон муаллифлари - Ктесий, Диодор ва бошқаларнинг ижод маҳсулларида ҳам қадим-қадимда ўзини буюк, деб ҳисоблаган ҳукмдорлар, тафаккур бобида тенгсиз даргалар хусусида кўп нарсаларни билиб олиш мумкин.

Аммо XX асргача ўтган замонларнинг тарихий қиёфаларидан бири - Семирамиданинг ҳаёти ва яшаш тарзи сир эди. Машҳур олим Карл Леманн-Хауптнинг 1910 йилда олиб борган изланишлари бу борадаги баъзи қоронгуликларга ойдинлик киритиб, қайсидир фазилатлари билан бизнинг Тўмарисга ўхшашиб кетадиган Семирамида шахси ҳақида айрим қирраларни очишга муваффақ бўлди.

Мўйсафид вақт эса мазкур хайратланарли воқеаларга, бой тарихга гувоҳдир.

Қадимги Оссурия

Ўтган замонларда, афсона ва мифлар ҳақиқат билан қоришиб кетган пайтларда Тигр дарёсининг юқори оқимида Оссурия деган давлат қад ростлаганди. Милоддан аввалги IX асрда уни шох Нин бошқарган ва ўзини шарафлаб қурдирган пойтахтга Ниневия номини берган эди. У уста сарқарда ва жангчи бўлгани учун Осиёнинг Хиндистондан таш-қари катта қисмини давлати тарқибига қўшиб олишга эришиб, қўл остидаги ҳудудларда қатъий ҳарбий тартиб ўрнатганди. Ниннинг энг яқин вазири ва қўмондони ҳамда оқил маслаҳатчиларидан бирининг исми Онн эди.

Навбатдаги урушда Онн бетакрор гўзаллик эгаси, соҳибжамол етим кизни учратгач, ўзи билан олиб кетиб, унга уйланди. Ниневияда бўлган тўй дабдабали ўтди. Қелин оммага Семирамида дея таништирилди. Юнон тарихчиларининг фикрича, уни кабутарлар тарбиялаб, катта қилишган экан. Бундай тахминлар Семирамида исмининг этимологияси билан кўпроқ боғлиқ, десак хато бўлмайди. Чунки мазкур ном шумерчадан таржима қилинганда, "кабутарнинг дунёга қелиши" маъносини беради. Хуллас, қелгинди қелиннинг Онн билан турмуши бахтли бошланди. Ҳам хуснда тенгсиз, ҳам ақлда ўткир Семирамида Оннга ўз маслаҳатлари билан катта ёрдам беришдан ташқари, Хияпт ва Хидасп исмли эгизакларни дунёга қелтирди.

Шох билан учрашув

Мана шундай кувончли дамларда Нин кўшни мамлакат - Бактрияга карши юриш бошлайди. Катта армияга эга бўлган оссур хукмдори пойтахт Бактра шахри (ўраб олинган калъа)да, айникса, каттик каршиликка дуч келди. Шунда у барча вазирлар, шу жумладан, Онни хам харбий кенгашига чакирди. Семирамидани харбий сафарга ўзи билан бирга олиб чиққан вазир турмуш ўртогининг маслахатлари аскотиб колар, дея уни хам йигинга олиб келди. Хакикатан хам кейинчалик ёш келиннинг пистирмалар кўйиш бўйича билдирган гоёлари, бунинг устига ўз ташаббуси билан бир гуруҳ тажрибали аскарлар кўмагида ракиб минораларидан бирини ишгол қилиши Нинни қийин қилди, ўзига нисбатан шохда севги уйғотди. Унга чин дилдан ошиқ бўлган хукмдор эса, Оннга Семирамиданинг эвазига ўз кизи Сузанны таклиф этди. Ёрдамчиси эса бу таклифни рад этса-да, Нинга карши чиққани учун кўзини ўйиб олиш жазоси билан қўрқитилгачина турмуш ўртогини кўйиб юборишга рози бўлди. Барибир, орадан бир неча кун ўтиб, Онн катл этирилди.

Семирамида эса шохнинг амри вожиб бўлгани учун унга турмушга чиқишга ноилож, рози бўлди. Уларнинг турмушидан Ниний исми ўнгил дунёга келади. Нин анча қариб қолган бўлса хам рашк ўтида ёнар, Семирамидани бегона кўзлардан жон-жаҳди билан хомоя қиларди. Хатто малика ташқарида юзини никоб билан беркитиб юришга мажбур қилинар, уни очишга фақат харамда ишлайдиганлар олдидагина рухсат бериларди. "Оссурияда хамма аёл чиройли, - деган эди у. - Лекин, уларнинг энг сулуви хам Вавилон маликаси гўзаллиги олдида жавахир каршисидаги дурчага ўхшаб қолади. Демак, унинг жамолини кўриш унга кул бўлишдир".

Агар бирор киши Семирамиданинг никобсиз чеҳрасини кўрса, у сўзсиз ўлимга маҳкум этиларди. Бу хол маликага ёқмас, бундан ташқари, у собик эри Онни хали унутмаган, у совга қилган кабутар шаклидаги тақинчокни хам ечмаган эди.

Аёл макри

Баркамоллиги ва дилбарлиги туйғайли зимдан кўплаб тарафдорлар йиғишга эришган Семирамида ўзининг айёрони режасини амалга оширишга киришди. Нинни ўзининг бошқарувчилик бобидаги махоратини синовдан ўтказиш бахонаси билан алдаб, тахт ва хокимиятни бор-йўғи беш кунга сўраб олган малика биринчи кунёқ вазир ва харбий кўмондонларни ўзига оғдириб олди. Тож ва имтиёзлардан фойдаланиб, ислохот хамда бир катор ваъдалар билан халқнинг ишончига кирди. Нинни эса, зиндонга ташлаттирди.

Янги йил яқинлашгани сайин Оссурияда ўйин-кулгулар байрамга уланиб кетарди. Одатга кўра, шу йил бошида қурбонликка аталган кўчкор оломон ичига ташланар, одамлар эса уни бурда-бурда қилиб ташларди. Унинг ўрнига келтирилган кўзичок эса кейинги байрам учун боқишга тантанали тарзда топшириларди. Бу - эски йилни кузатиб,

янгисини кутиб олишга ўзига хос рамзий ишора эди. Навбатдаги байрамда Семирамида ана шу хайвоннинг сўнги вазифасини бу сафар шох Нин бажаришини эътироф этди. "Кўзичок" сифатида унинг ўгли Ниний таништирилди. Собик шох мана шундай тарзда шаф-катсиз ўлим топди.

Семирамиданинг эгизак ўгиллари такдири хақида эса hozиргача ҳеч қандай маълумот йўқ.

Буюк ишлар...

Ҳокимиятни алдов ва макр йўли билан қўлга олган Семирамида юритаётган сиёсатдан норози бўлган муҳолиф куч пайдо бўлиб, мансабдор ва оддий одамларни унга қарши қайрашга киришди. "Ҳеч бир аёлнинг Оссурия ўғлонларини бошқаришга ҳаққи йўқ", - деди улар. Шундай қилиб, маликанинг душманлари ҳам кўпая бошлади. Бу эса маликани нозик вазиятни бироз бўлса-да, юмшатишга хизмат қилувчи гоёларидан бирини амалга оширишга ундади. У бахайбат, мустаҳкам қалъа, кўплаб минора ва шинаклар билан химояланган Вавилон шаҳрини барпо этишга киришди.

Юнон солномачиси Диодот қолдирган маълумотларга қараганда, янги лойи-хани қурдириш учун бутун империядан 2 млн. уста ва ишчилар жалб қилинган.

Маълум вақтда бунёд этилган янги шаҳар деворларининг периметри 66 км.ни ташкил этар, унинг устида олтига отлик бемалол юра оларди. Вавилон 250 та минора билан ўралиб, Евфрат дарёси унинг ўртасидан оқиб ўтар, сув устига 900 та кўприк қурилганди. Кўприкларнинг ҳар икки томони сўнгида махсус қалъалар қад ростлаган бўлиб, улар ер ости йўллари орқали малика саройи билан туташиб кетган эди. Колаверса, 30 км.лик қирғокбўйида ажойиб яшаш жойи вужудга келди.

Эпик чекиниш

Айтганча, Вавилон миноралари қолдиқлари остидан бир қатор қазилмалар, хусусан, афсонавий осма боғларнинг ҳам излари топилган. Ўзок вақтгача юксак намунадаги мазкур боғбончиликнинг муаллифларидан бири Семирамида деб ҳисобланарди. Афсуски, ундай эмас. Мўъжизавий боғлар Оссурия маликаси шарафига эмас, балки бир неча йил кейин яшаб ўтган бошқа бир аёл учун барпо этилган. Осма дарахтзорларни Мидия шохи Навуходоносор сеvimли хотини Амитис учун бағишлаган. Ўзи босиб олган шаҳар ва давлатларнинг қулини қўққа соқуриб, уни тағ-туғи билан йўқ қилиб юборишга одатланган Навуходоносор Вавилоннинг гўзаллигига тан бериб, юқоридаги дахшатли одатидан воз кечишга мажбур бўлади.

Буюк саркарда

Семирамиданинг хисобида бир катор улугвор бинолар, жумладан, Ниннинг хотираси учун курдирган хонакох (мавзолей) ҳам бор. У хукмронлик килган йилларида бир катор жангларда ўзи бевосита иштирок этди. Мидия, Арманистон, Миср ва Эфиопиянинг катта кисмини босиб олишда ўзи йўл-йўрик кўрсатди. Мисрда бўлган пайти Амон (Куёш худоси) кохинидан ўз келажаги хакида сўраганида, у ўгли кўлидан ўлим топишини башорат килади. Урушлардан чарчаган Семирамида Бактрада бироз дам олиб, Хиндистонга янги юриш учун тайёргарлик кўради.

... ва буюк инкироз

Навбатдаги харбий тайёргарлик учун узок йиллар сарфланди. Жуда катта сонли армияни тўплашга эришганига карамай Семирамида бу сафар муваффакият козона олмади. Отларга боғланган аравалар хиндларнинг бахайбат филларига дош беролмади. Шалпангулоқлар ёрдамида мезбонлар «мехмон»ларни аяб ўтирмай, янчиб ташлашди. Семирамиданинг ўзи эса хаёт билан видолашишига оз колди. Камон ўкининг кўли ва белига етказган жарохати билан бир амаллаб Хинд дарёсини кечиб ўтиб, душман чангалидан базўр кутулди.

Маликанинг согайиши уни хурсанд килмади. Ўз кароргохида харамдагилар билан тил бириктирган ўгли Ниний онасига карши бош кўтарди. Малика фарзанди учун хеч нарсани аямай эвазига бирор нарса талаб килмаганини бир неча бор таъкидласа-да, Ниний ўз кароридан воз кечмади. Бир вақтлар отасининг азобли ўлимига сабабчи бўлгани хакида хомийларидан эшитган Ниний волидасининг кўксига тиг санчди. Ўшанда Семирамиданинг ёши 62да эди.

42 йил давомида хукмдорлик килган Вавилон асосчисининг ўлимига кўпчиликнинг ишонгиси келмасди. Эхтимол, шунинг учун ҳам унинг бархаётлиги хакидаги афсоналар хали ҳам бордир. Улардан бирида айтилишича, Семирамида ўлмаган, балки кабутарга айланиб, осмону фалакка парвоз этган.

Саиджон Махсумов